

Előfizetési díj.

Vidékre postán vagy helyben házhoz hordva	
Egész évre	15 frt.
Félévre	8 „
Negyedévre	4 „
Egy óra helyben	1 frt 50 kr.

Egyes szám ára 7 kr.

Megjelenik mindennap, az ünnepek, köztük napok kivételével.

Szerkesztői szállítás:

Főter 4-ik szám hóvá a lap szellemi részét illető közlemények czimzandók.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPI LAP.

AZ ÉRTÉKSEBB CIKKEK DÍJZATNAK.

Kéziratok nem adatnak vissza.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereskedése, hová az előfizetések és hirdetések küldendők.

Hirdetési díjak:

Hatszór hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden hirdetés után 30 kr. Nagyobb és gyakoribb hirdetéseknek külön kedvezményt is nyújt a kiadóhivatal.

Hirdetéseket fölvesznek:

Bécsben: Oppelk Alajos (Wollzeile 22.), Haasensteint és Volger (Wallischgasse 10.) Bud. Mosse Publicistische Bureau Budapest: Haasensteint és Volger hirdetés közv. rodáj Braun Ede hirdetésményi ügynöksége, Józsefstr. 10. sz. 1. emelet

Nyitási cikkek:

garmond sora után 25 kr. fizetendő.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

„KELET”

politikai és közgazdasági napilap

1875. utolsó negyedére.

A „Kelet” előfizetési ára:

Félévre	8 frt.
Negyedévre	4 „
Egy óra	1 frt 50 kr.

Egyes szám ára 7 kr.

A megrendelések legczélzerűbben postai utalvánnyal alólirt könyvkereskedésbe küldendők.

Nyolcz egyszerre beküldött előfizetés után tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

STEIN JÁNOS,

a „Kelet” kiadója.

Visszapillantás a költségvetés általános vitatására.

Kolozsvár, 1875. nov. 23.

(B—n.) Az ellenzék valamennyi árszálata egymással szövetségbe intőztek amadást a miniszterium által benyújtott s pénzügyi bizottmány által átvizsgált 876-iki költségvetés ellen.

A szavazás megtörténvén kiderült, mi szerint szélsőbal és jobb, nemzetiségek és szászok, összesen csak 60 vitázó voltak később táborba szállítani, míg a szabadelvűk táborba 265 tagból állott.

Ez tényleg csafolja meg a nem rég ületett „Kelet Népeket” azon hírt, mint a szabadelvű pártban már ma folyamatban volna a szétbomlás processusa.

Az eredmény a miniszteriumra, pártokra nézve elég biztató, de azért nem gátrani, a budget-viták folyamára visszártnak, azokból újabb tapasztalatokat gyűjtani.

Nézetünk szerint az ellenzék legelőbbi szónokai sem voltak képesek azon agaslata emelkedni, a melyen állania ill azoknak, kik egy pártnak vagy nemzetnek irányt akarnak adni.

Mi okozta ezt? az adatoknak, képségeknek hiánya vagy mi egyéb, nem fürkész-

szük, s a helyett megelégszünk azzal, ha constataljuk a hatást.

A szélső baloldaltól elpattogott dietiók hatás nélkül maradtak s alig ha Mocsáry Géza képviselő ur itt a vidéken sok követőre talál, kik őtet követve, készek lennének táborunkból más táborba menni át.

A Németh Albert-féle gorombaságig drastikus megtámadások épen ellenkező hatást szültek, mint a melyet szónok ur el akart érni, mert azok tekintélyét emelte az országban, kiket a sárban megakart buroczolni.

A szélső jobb ellenzék hibeit sem szaporították a költségvetési viták, mert ezen párt szónokai is kénytelenek voltak tisztában körvonalozni cölzataikat, mint eddig s ennek következtében következő meggyőződésekre jutott a nagy közönség:

A mint kitűnt a konservatív szónokok beszédeiből, ők a honvédségnek a közös hadseregbe való beosztása által akarják pénzügyeinket rendezni.

Nézetünk szerint a tisztelt urak még financialis szempontból is csalódnak, hogy ne mondjuk mystificálnak, mert ha a honvédséget eltörölnék, az ezen uton megtakarított összeget a közös hadseregbe költöznék s a quótába fizetnék.

Alig hisszük tehát, hogy a nemzet e ténnyel hajlandó volna.

Az iránt is teljesen tisztába hoztak a szélső jobb szónokai a költségvetési viták folyamán, hogy a conservatívek a rendszer-változtatás alatt nem értenek kevesebbet, mint a parlamentarismus megnyirbálását, azon kormányzat megsemmisítését és a régi dicasterialis és adminisztratori rendszer felírissítését.

Mi azt sem tartjuk valami csábító hivatgatónak s nem hisszük, hogy ma már a reakció terére lehetne terelni a többséget.

A mint látszik conservativeink a kereskedelmi szerződés és bank kérdésekben inkább gravitálnak Bécs, mint Pest felé, már pedig maga a nemzet nagy többsége mindkét kérdést önzéstelen részrehajlatlansággal kívánja megoldatni s nem ohajtja, hogy ily anyagi kérdések politikai cölökei szákmanióltathassanak ki.

Fordítsuk már most az érem birtárból felé s vizsgáljuk, ha vajjon a miniszteriumnak és többségnek a költségvetések tárgyalásai alatt követett eljárása nem nyújt-e némi reményt a szerencsés kibontakozáshoz.

Nézetünk szerint a pénzügyminister ur utolsó beszéde elég tiszta bort töltött mind a nemzet, mind azok poharába, kik

volt még fiam s leányom, kiknek szükségök volt rám. Ez a gondolat megerősített és megvigasztalt. Aztán a fiam is elköltözött — s én még sem estem egészen kétségbe. Mindenem pénzre tettem s egyetlen leánnyal ide költöztem az önk körébe, feledni és megnyugodni. Mikor végre szegény Malvinám is itt hagyott: éreztem, hogy az én életem szárdása be van fejezve. Attól a perctől kezdve már nem is számítottam magam az ölk közé. Itt öröltelem le egyik napot a másik után, elszegélt, vigasztalan magányban, egyedül szomorú emlékeimen merengve s várva azt a megszábadított perczet, mi hála istennek, nincsen messze már.

S a szegény öreg asszony aszott, sovány kezeibe rejtő arcát, hogy elföldözze azt a két fényes könyccsepet, melyek ősz szempilláim meg nedvesíték.

A jószívű elnök ur meghatottsággal szemlélte a beteg. De minden ellágyulás mellett is észbe juttatá önmagának: hogy neki „küldetése” van. Neki most a Rejtélyi-családról kell kérdőzködni. Érezte, tudta, hogy gyöngédtelenség ilyen fájó hurokat érinteni épen e szomorú perczben, de megnyugtatta magát avval a gondolattal, hogy kötelessége ez. Megvárta hát, míg az öreg nő kissé erőt vett felindulásán s aztán nyomatékos, bár részvevő hangon kérdő:

— S nincsen-e kegyednek kedves, szép unokája, szakasztott mása édes anyjának, ki gyermeki szeretetével megédesítene utolsó napjait? Nincsen-e veje, ki fiúi tisztelettel, ra-

a nemzetet az elcsüggedés mélysége felé sodorják s mi meg vagyunk győződve, hogy Széll Kálmán férfias, de nem önhitt szavai a nemzetet meg fogják tartani az áldozatkész tevékenység terén.

Azt sem tagadhatja senki, hogy Tisza Kálmán reformjavaslatai nem destruktív, de nem is reactionárus természetűek, ha nem a józan haladás alapelveire vannak fektetve.

Mindezekből kiindulva természetesen tartjuk, hogy a költségvetési vita partunkat nem csak nem gyengítette, hanem még tömörítette; azonban jó lesz, ha képviselőink mind e mellett nem lesznek elbizakodottak s különösen óhajtánók, ha a gyakori abszéntálás már valahára kimenne dívatból, mert most az utolsó szavazásnál 436 igazolt képviselő közül 111 nem volt jelen, mi igen nagy perczent.

A szász egyetem ülései.

Nagy-Szeben, nov. 22.

Conrad Már szász ispán a szász egyetem üléseit ma délelőtt következő beszéddel nyitotta meg:

„Tisztelt nemzeti egyetem! Uram! Önök megjelenésük által engedelmeskedtek meghívásomnak, melyet a kötelesség elől szabott.

Öszinte örömmel üdvözlöm ittletőket. Az önökre várakozó munka, a közönséges, a nemzeti vagyon kezelése megvizsgálása és számon vétele, továbbá a jövő évi költségvetés megállapítása.

Mindkét tárgy tekintetében — remélem — neaétség nem fog fölmerülni, miután a vagyonnal való sáfarkodás szokás szerint a közlelbi egyetem óta is az elője szabott ösvényre szorított, a költségvetési előirányzat pedig ez alkalommal is mindkét pöntzárban többletet, habár csekélyt is, mutat föl.

Egyébiránt miként minden évben, azonként most alkalmunk lesz önöknek, hogy a mezőgazdaság és iparoskeláink ügyeivel foglalkozzanak.

Megoldást igénylő rendkívüli föladatak sorából legyen megengedve fölemlítenem azideiglenes nemzeti levéltárnak lemondása következtében szükségessé vált intézkedést a nemzeti levéltárnak oly szépen megindult rendezése folytatása iránt.

Erre vonatkozólag a kiküldött egyetem egybáránt külön indítványt fog a t. nemzeti egyetem elé terjesztetni.

Egyéb tárgyak: a mezőgazdasági szabályzatnak a magas kormány részéről követelt átdolgozása.

Az egyetemi követek napidijait és utiköltségeit megállapító szabályzatot, melynek

gazskodással ápolná kegyedet betegségében, mint ápolta vala boldogult nejét, kit még talán kegyednél is mélyebben, vigasztalhatatlanabbul gyászol? Miért nem siratják együtt, közösen, a közös veszteséget?

A beteg nő tagjain ideges borzongás futott keresztül s gyűlölet teljes, ingerült hangon kiáltá:

— És ha még inkább gyászolná is, és ha a lelket kitenné is előttem: még sem tudok, nem akarok hinni annak az embernek!

Az elnök ur — bár várni látszott reá — rendkívül meg volt lepve e kitörés által. Ime itt is az a gondolat, mi az ő lelket is annyiszor foglalta már el önkénytelenül! Hanem azért mégis csak megkérdezte, hogy:

— De hát miért nem, asszonyom?

Az öregey közelebb inté vendégét fekhelyéhez s beszélni kezdett, erőltetett, fáradt hangon:

— Lásza, kedves barátom, ön talán elfogultnak, szeszélyesnek fog nevezni engem, de kénytelen vagyok bevallani, hogy Rejtélyi soha, egy perczre sem tudta megnyerni bizalmamat, rokonszenvenem. Már csak az a hír, a mi pazarlásáról, mindjárt idejövetele után, keringett a városban, elég lett volna, hogy elenszenvedés tegye őt én előttem, ki anyagi jólétemet szakadatlan munkának, törődésnek köszönhetem. De ez még csak hagyján. Fiatal embernek van még ideje okulni és járulni.

Ezért még megbocsátottam volna neki. Hanem van egy pár körülmény, a miért még maig sem bocsátottam meg s nem is fogok megbocsátani soha. Emlékszik ön ugy-e, az én kedvenc padocskámrá, a sétatér egyik rejtettebb

elkészítést a mult évi nemzeti egyetem elhatározta volt, a kiküldött egyetem az e tárgyban megbízva lett hetes bizottsággal egyetemben fájdalom, némileg megkésve dolgozhatta ki és így csak kevéssel azelőtt kerülhetett a törvényhatóságok elé véleményadás végett, mindazonáltal remélem, hogy a törvényhatóságok a hozzájuk intézett felszólításnak eleget fognak tenni és ekként a nemzeti egyetemen lehetővé fogják tenni, hogy e szabályzatot a mult évi végzés értelmében még ezen ülésszakban tárgyalás alá vehesse.

Végül a már említett hetes bizottság is foglalkozott folyó év október 20-kától folyó hó 1-ig, továbbá a 12-étől mostanig tartott üléseiben a nemzeti vagyon leltározását és az ezzel összefüggésben levőket illető föladata megoldásával; munkálatai és javaslatai betervezésének e napokban nézek eléje.

Ezek szintén fontos tárgyat fogják képezni a t. nemzeti egyetem tanácskozásainak. Ez lényegesen az elintézését igénylő anyag. Az erő és idő teljes fölhasználása mellett ezen elintézés nem sokára megtörténhetik.

Törökadjunk is közösen és komolyan erre a nemzet jól felfogott érdekében.

Az 1875. évi nemzeti egyetemet ezennel megnyitottam nyilvánítom.

Herbert Lajos ügyjgházi, Horváth Henrik brassói és Popp Samuile szászvárosszéki követek igazolási bizottsági tagokká történt kinevezése és a jövő (holnaputáni) ülés napirendjének kitűzése után elnök az ülést befejezettnek nyilvánítja.

A „Kelet” tegnapi számában megjelent tudósítás azzal egészítendő ki, hogy Mangesius Károly és Lehrer János ügyjgházszék részéről Herbert Lajos királybíró pedig ügyjgház mezőváros részéről a követek.

Nagy-Sink mezővárosi Zay Mihály tisztségi titkárt, Szerdahelyszék Macellariu Ilyés nyug. főkörmányszéki tanácsos és Hanea János nagyszebeni gör. kel. esperest, Szerdahely mezővárosi Wendel Gusztáv nyug. m. k. járásbíró választotta meg követekül.

Magyar lapok szemléje.

Az „Ellenőr” illő komolysággal veszi öröndetes tudomásul a „Times”-ból, hogy a keleti agyarkodások végzetes következményei ellen legjobb orvosság az, ha Ausztia-Magyarország átvesszi hivatászerű rendőrszerepét s megszállja a háborgó tartományokat. Biz az jól van. Nincs is nekünk már semmi egyéb bajunk ezen a világon csak az, hogy Anglia bizalmának megfelelően. Bővíben vagyunk minden földi jónak. Elével a tallér a láda fiában; gazdaságunkat irigylendő példaul emlegetik messze földeken; az Uchatiusok garmadával ál-

zugában? Ott szoktam én kötögetni a szép nyári dölutánokon, várva, míg Malvinám és nevelője is hozzám csatlakoznak, teendőik végezte után, hogy együtt élvezzük a balzsamos esti levegőt. Ott üldögéltem egyszer ismét, kevéssel a Rejtélyi ide települése után. Meglehetősen korán s a sétány még néptelen volt. Szabadon átengedhettem magamat busongó gondolataimnak? Egyszerre léptek dobaja üti meg füleimet, két fiatal férfi halad el rejtékhelyem előtt s meglepetve hallám a következő szavakat: „Hidd el Rejtélyi barátom, senkit sem ajánlhatok neked annyira, mint Szántay Malvint; ő az egész városban a leg — — —.” E szavakkal a két fiatal elhaladt. Várokotam, hátha vissza jönnek még. Nem csaldótam. Nehány percz múlva megint elsétáltak előttem. Akkor láttam először Rejtélyit, mikor e szavakat mondá: „Bizony barátom, ha el nem sül egy ilyen operatio, akkor aztán beálhatok a saját vendégfogadomba — a mi még megmaradt — kelenek.” Én teljesen fel voltam indulva. Most már kitaláltam az előbbi szavak értelmét is. Tehát ők úgy beszélték az én leányomról, mint valami lutiról, melylyel könynyűszerrel ternőt csinálhat akármelyik könynyelmű férfi? Áldottam a véletlent, a mely e rövid párbeszéd tanujává tñt, hanem hiában áldottam.

E naptól kezdve gyakran láttam Rejtélyit elcsúszni házunk előtt s én, természetesen, annál gondosabban igyekeztem kikerülni minden alkalmat, mely őt velünk összehozhatta volna. Hanem hát sorsát senki sem kerülheti el. Egy ismerős családnál válnak látogatáson, mi-

lanak az Arsenal udvarain s éppen most törjűk azon a fejűket, hogy hol próbáljuk ki s csal azzal nem vagyunk még tisztában, de küldjünk-e a szegény Angliának egy kis utaválót, hogy eljohessen megnézni a spectaculumot. Világos tehát, hogy első sorban mi vagyunk hivatva bőrünel fedezni Európa nyugalmát. Östirák-vennek, magyar vennek commotioi kell. S lögnéhezebb csak megindulni, majd mozgalmak azután. Gyerünk Boszniába és fogunk törököket. — Talpra zsandár. — De még ennél is nagyobb okok szólítanak minket a zsandárkodásra. Nyakig ülünk a barátságban mindefféle tóttal. Majd meghál értünk a szerb, agyonszeret a hercegevecek; a cseh csak nekünk műszikál; és mindefféle maticza csak nekünk szűl törököket. Nem is lehetne az orosz barátságot jobban biztosítani, mintha valaki elmegy. megveti lábát a Balkánon. Oroszország féltékenysége így minden bizonnyal el fog enyészni és mi világ végzetéig békében fogunk élni a műszkával. Mutassuk meg, hogy van még érzékünk az ostoba missiók kizsákmányolására; mutassuk meg, hogy vagyunk olyan okosak azt fújni, ami nem éget; magunk ellen provocálni azt a háborút, a mit nem kívánunk másnak.

A „Kelet Népe” ugy találja, hogy öket elneveztek conservatív pártnak s midőn látják, hogy ők nem pártolják a kormány retrograd eszméit, szemükre veti a pénzügyminister, hogy nem conservatívek. Beösméri, hogy nem olyan conservatívek, a minőknek a kormánypárt kiáltotta s a minőknek szeretné látni a kormány. Ők a nemzet szükségait elfoglaltan tanulmányozzák s a közérzlet ellenében nem zárják el szemüket, ők reformáló és alkotó politikát követnek; a mi nem ellentéte a conservativismusnak. Mig viszont a kormány sárta politikájának hibája nem az, hogy szabadelvű, hanem, hogy családásokban elfoglult és impracticus.

A „Hon” Lónyay banktervéről ír. Hatátoasan argumentál a gróf e tervben a több bankrendszer mellett. Ez munkájának alapeszméje, mit nemcsak tudományosan és törtéelmi adatok segélyével iparkodik támogatni; de átvisszi azt a gyakorlatba is, sőt nálunk is kivihetőnek tartja most is, akár lesz helyreállítva, illetőleg rendezve a valuta, akár nem. Tudományos érveivel nem foglalkozik; csak arra figyelmeztet a „Hon”, hogy e terv merőben ellentétes irány fejlődik most az irodalomban nemcsak Európaszerte, de Amerikában is. Mert naponként érik az a meggyőződés, hogy a közhitel képezi a jegybankok alapját; tehát ezek forgalmának egyfélének és nemcsak egységesnek kell lenni és azok hasznában, az államnak lehető kedvező részt kell venni. És hogy a gyakorlati élet fejlődése is ide tendál, bizonyítja azon országok bankügyi története, me-

dőn egyszerre Rejtélyi lépett be — s megtörtént a végetes bemutatás. Engem vérg sértett az a könnyű, bizalmaskodó hang, melyet Rejtélyi, már az első perczekben is velünk szemben használt. Persze, hogy ezt most elegans modornak nevezik, hanem én régi asszony, vagyok: szeretem, ha egy kis tartózkodást látok a fiatal emberekben.

Olyan csodálatosan éreztem magam, mint-ha valami nagy szerencsétlenség előjeletne ragadta volna meg lelkemet. Elhatároztam, hogy ezental látogatásba sem fogunk járni, nehogy ismét találkozzék Malvina avval az emberrel, a ki úgy látszik, csakugyan kivette a hálóját. Hanem már késő volt. Csakhamar észrevettem a roppant változást, mi Malvinámat ábrándjait? Elmondjam-e neki: „Ime ez, az a férfi, ki forró szavakat, forró pillantásokat váltott teveled, nem saját magadért részesített előzékeny figyelemében, közönséges kalmár ő, ki csak vagyonodat akarja megkeríteni, ki már alkudott reád, mint valami lelketlen árucikkre, mielőtt még ismert volna!” Visszaborodtam e kegyetlenségtől. Hallgattam tehát s az időtől vártam orvoslást, teljesen visszavonulva házunk magányába.

(Folytatás következik.)

lyekben több bankrendszer van, hol a bank-centrálizáció felé hajlik a fejlődés, segíti ezt a törvényhozás, de a gyakorlati élet is érvényesül a kényszerítéssel. És ha mindenütt centrálizálnak, ez azt bizonyítja, hogy az irány győz. A központosság ezt jelenti.

Román lapok szemléje.

(Vége.)

A magyarok szidják a németeket, pedig igazságtalanok. A németek segítségével a magyarok meg nem maradhattak volna. E nép, miután országról országra vándorolt, szerencsére két béke-szerző nép közé telepedett le a szlávok és az oláhok közé, hol volt legelő a lovak számára, kenyér, bor és hús az emberek számára, hogy egyenek, igyanak és jól aludjanak. Ezek után a római pápa s a román-germán császár keresztényekké tette őket, s államot alkottak Hungaria név alatt, melynek élére egy kikeresztelt ázsiai vezért tettek s így a latinritushoz csatolták. Ha a magyarok a keleti egyházat fogadták volna el, vagy a szlávok és románok a cath. egyházhoz csatlakoztak volna akkor a magyarokkal az történt volna, mi történt a Longobárdokkal, kik Italia egy részének nevet adtak, de ők magok olaszok lettek.

S mi nagyot tettek a magyarok nyelvök mivélése érdekében? A reformatioig (1520) semmi sincsen nyelvökön írva, s ez időtől fogva e század elejéig oly kevés, hogy alig érdemel figyelmet. Az a kevés magyar, a ki tanult, csak latinul tudott. A törvények s minden iratok latinnyelven voltak írva, s nyelvökről a magyarok azt hitték, hogy azt miveli se lehet. Az országgyűlésen 1825-ben elbámultak, midőn Széchenyi a lovaskapitány, ki a felsőház tagja is volt, magyarul elmondta, hogy beszélni. Mai nap is vannak mágánok, kik nem tudnak magyarul, csak németül.

A román pessimisták hibáztatják az osztrák és a magyar kormányt, hogy az iskolákat végzett románokat nem alkalmazza, s másfelől azokat, kik alkalmazásban vannak, a közgyűlöletnek teszik ki. Ő az alkalmazásban levőktől nem kíván erőt felüli áldozatot, csak azt, hogy töltsék be becsülettel helyöket, ne elegetdjének küzdelmeikbe, ne aljasodjanak le kortesekké, s ne igyekezzenek a nemzetet azon útra téríteni, melyen haladni nem akar. Mert a civilizáció előre haladással befogják majd ismerni a magyarok saját értékeit, hogy t. i. a román nemzet szabadsága conditio sine qua non-ja a magyarok szabadságának. Tudják már most is jól a magyarok, hogy mindazon akadályok, melyeket a nemzeti kifejlődés elé tesznek, csak kétségbeesett kísérletek, a melyek sehogyse akadályozzák az előmenetelt.

A román fiatalok alig van hanyagolva, ezt hirdetik a román pessimisták akkor, midőn a clerus hozzá fogott az iskolák javításához, hozzá látott a tanításához és neveléshez, most, midőn a nemzet saját vagyonából ezreded felül való felekezeti népisiskolát tart, több elemi iskolát, gymnasiumot, három szeminariumot a papnövendékek részére, s a tanfőriák a tanügy javításán munkálkodnak. Vakok a pessimisták — írja ő — kik nem látják be, hogy e kiabálással mily fegyvert adnak az ellenség kezébe? Ha igaz volna, mit ezek mondanak, akkor jogosan állíthatnák a catholicusok és reformatusok: Ti a fiataloknak adott ily nevelésel és tanítással veszélybe döntétek minket is, az államot is. Ki az iskolából, mi fogunk titeket tanítani és nevelni, mint történt 1848-ig.

Képek

az állatok lelki életéből.

(Folytatás.)

Az 1828-dik évben az angolok és indiaiak közti harc alkalmával egy csapat katona egy gazdagon podgyászolt elefántot vitt magával, mely hosszabb védekezés után az ellenesség sorait áttörvén, a menekülés mesterségéhez folyamodott. Nehány lovag, tisztje vezetése alatt, üldözőbe vette s már már nagyon közel jutott hozzá, midőn az elefánt egyszerre hirtelen visszafordult, ormányával megragadta a tisztet s üldözőit megelőzte. A mint uralakához ért s megállt, letette a minden sérelem nélküli tisztet, kit később váltottak ki. A negyvenes években a királyi parkban megdühödött s golyóval kivégzett elefántot először mérgezett narancssal akarták elpusztítani. Az elefánt beteg lett ugyan, de újból helyre állott, mivel a mérge-adag igen csekély vala. Ezután nagyobb adag méreggel akartak szerencsét próbálni, de az elefánt, melynek azelőtt a narancs kedvenc csemegéje vala, többé nem nyult egy narancshoz se anélkül, hogy azt innen is tul is meg nem hengergette s szagolta volna. Erről az elefántról beszélik, hogy egy sillinget felvett a földről s annak zsebében tette, kié volt. Dr. Warnick egykor egy sillinget a zsegtelbe tett volt, mihez az elefánt semmiképp sem tudott hozzáférni; miután jó ideig bájoskodott: akkorát fűt a falra, hogy a silling ennek következtében a sarokból kiszökött s annak így hirtében juthatott. — Göz gróf

Azon megyőződésben van a „Gaz.”, hogy a román nép s az ugynevezett intelligencia, ha nem jobb, de nem is rosszabb azon népeknél, melyek a Habsburgok birodalmában vannak, s elmondhatja a románokról: Szent mala mixta bonis; épen úgy mint más népekről: Szent bona mixta malis.

KÜLFÖLD

Kolozsvár, 1875. nov. 22.

Keleti ügyek. Azon petíció, melyet a hercegovinai felkelők a hatalmak elé kívánnak terjeszteni, kedvező fogadtatásra az „Hour” berlini távirata szerint nem fog találni, mivel oly kívánságokat tartalmaz, melyek a porta integritásával össze nem férnek. Az egyedül gyakorlatiának tekintett reformjavaslatok ugyanazon távirat szerint azok, melyek a községek autonómiájára vonatkoznak, kapcsolatban általános decentralizációval a török birodalom valamennyi tartományában. Ha szükséges, lesz a felkelő tartományokat osztrák csapatokkal ocpálni, ez intézkedés csak a porta és a párisi szerződés alá jegyzett valamennyi hatalom előleges beleegyezésével fog történni.

Ragusból jelentik, hogy a napokban döntő csata várható Hercegovinában. Hogy Niksic és Goransko meg ne adják magukat a felkelőknek, a törökök kénytelenek támadólag fellépni, Rauf pasa, Bosnia főparancsnoka jelentékeny erővel utban van már Goransko felé. A felkelők részéről 6500 ember készen áll már Socsicza és Pavlovics alatt és pár nap alatt 8000 ember lesz együtt.

— A bécsi „Presse” vezércikkében egy fontos berlini levelet ismertet, a melynek főbb vonásait röviden összefoglaljuk a következőkben:

„A német birodalom fától áll a keleti ügyektől s az osztrák magyar és orosz kormányokhoz csatlakozik, a míg csak egyetértéssel ezek. A hatalmak diplomáciai hadjárata be van fejezve s annyit már most mondhatni, hogy írott reformigazságokkal be nem érendik a hatalmak, hanem anyagi biztosítékot is fognak követelni. A szultáni irádét Oroszország is tulajdonként szempontnak tekintik már. — Az irade Ignatieff műve volt s eleinte magasztalták az orosz kormánylapok. — Minthogy azonban Bécsben az irádét nem találták kielégítőnek, az orosz császár Livadiába hivatta Ignatieffet s megjelent az orosz hivatalos lap (Paravitelny Viestnik) annyi feltűnést keltett cikke. A hatalmak ezután megállapították, mily reformok ajánlandók a portának s mely biztosítékok szükségesek, hogy keresztül s vitessenek azok. — A három császári hatalom teljesen egyetért azon eszközökre nézve, a melyek által Törökországban tartós békét létesíthetnek.”

Könyvismertetés.

Abecedariu pentru scoala confesiunali greco-catholice din diocesa Gherlei, compus cu apobarea prea ven. ordinariu diocesanu de I. P. Papiu prot. gr. cath. la institutul corectoriu transilvanu din Gherla. Editiunea 11 traformata Gherla. Tipografia diocesană.

Magyarul: A. B. C. a szamosujvári egyházkerületben levő gr. kath. felekezeti iskolák számára, az egyházkerületi szék jóváhagyásával szerkesztette Papiu János az erdélyi fejezt.

dicséri a tigrisvadászatra használt elefántok hidegvérűségét s bátorságát, leginkább pedig a nőstényekét, mivel a hímek kissé hevesek s gyakran támadólag lépnek fel — veszélybe ejtve a vadászot; míg a nőstények, ha a tigris ormányukba kapaszkodott is, mint a kőfal, oly szilárdan állanak s a biztos lövésre alkalmat nyújtanak. Göz elefántja egy ízben tövisbe lépett; megállt, sebesült lábát rögtön felemelte s mintegy felhívta lovagját, hogy segítsen neki. Ez leszál s tompa késével kivágta a töviset az elefánt talpából, a szegény állat fájdalommal irtozatosan ordított, mindazonáltal csendesen tartá lábát, míg az operatio megtörtént. Egy ló, avagy egy kutya megharapta volna a gyógyító kezét. „Az elefántnak félelméről szó sem lehet, sőt inkább egész magaviseléséből az tűnik ki, hogy ereje s ügyessége tudatában magát egész készséggel engedi oda a szolgálatnak. Efféle ormányos állatokról egyébiránt sok ügyesség telerészelt fel, meg magáról az egyszerű disznóról is. Mi magunk is ismertünk egy disznót, mely, ha az udvarra járkált, gondosan kileste: nem veszik-e őt észre. Aztán egész gazdatiszt pontossággal járta össze az épületeket, tojást, kenyeret, burgonyát — mindent felkeresett; a disznó-dinyét pedig előbb hordotta össze, s később falatozta fel. Az ajtó kilincseit fogával oly ügyesen nyomta le s nyitotta ki az ajtót, hogy kis zajban nem is lehet észrevenni. A kotló tyúk csirkéit elrabolta, sőt magokra a tyúkokra is annyira rákapott vala, hogy a legközelebbi télen halálának okvetlenül be kellett következnie. Ha tetten kapott: napokig nem mert hazamenni, vagy ha már az udvartól semmiképp sem szabadulhatott;

zet gr. kath. lelkész Szamosujváron, második átalakított kiadás. Szamosujvárt. Egyházkerületi nyomda. 1874. Ára?

Habemus papam! így szólunk magunkban, midőn ezt az új román A. B. C-t megpillantottuk. A könyv 84 lapra terjed, mód-szerinti elvek szerint s a román nyelv igé-nyeihez van alkalmazva. Nem olyan finom kiállítás, mint a Petri Vazulé volt s talán nem is lesz olyan drága, de azért a czélnak így szerényebb köntösben is megfelel. Tartalmát tekintve sem olyan túlzó, mint a Petrié volt, de azért ebben is van eptis, dacorimanismus. Lassuk.

A 40—41-ik lapon az országok és városok neveit betűrendbe szedve, ilyen ország nevekkel találkozunk: Dacia, Neapole, Pannonia, Silvania, Transilvania, Umbria, Voivodina. Mi Európa mai térképén Dacia nevű országot vagy tartományt nem ismerünk. [Nápolyi királyság is csak volt, de ma nem létezik. Silvania nevű országot, Voivodinat sem ismerünk. Umbria helyett is inkább szeretjük volna ott látni Ungariát, mert Ungaria talán csak mégis közelebb esik Szamosujvárhoz, mint Umbria. Azt a Voivodinát pedig már talán csak ki lehetne hagyni a román A. B. C-ékből is! Tudjuk, hogy szerző erre azt feleli, hogy nem csupán országok neveit, hanem vidékek neveit is felvehette, de Dacia, Voivodina nevű vidékek hol vannak ma? aztán mi szükség van 22 ország és vidék nevét is megszavarni 6—7 éves gyermekek számára. Hiszen, ha ez helyes, akkor 6—7 éves román gyermekek számára elő kell szedni a középkor térképeit s azokból mutogatni meg, hogy hol is van az a Dacia. Már, hogy Traján 6—7 éves utódai képesek volnának Európa középkori térképeit is megismerni: ezen kételkedünk. Mi kihagyjuk volna ezt a 22 ország és vidék nevét merőben; mi magunk sem tudjuk, hogy mi az a „Haranu” ország-e vagy mi is; pedig Európa országait románul is el tudják mondani. Így vagynak a városok neveivel is. Mi Blasiu helyett Budapestet, Calangeri helyet Clusiu-t írtunk volna, mert Budapest mégis csak külön város, mint Balázsfalva. Calangeri pedig nem is mezőváros, hanem egy nyomorult kis falu Oláhországban a Nyász-lór pataka mellett Dimbovitia nevű város megett nincsenhol a földkerekségen, de még falu sincs ezen a néven, hanem van Dimbovitia nevű folyó Oláhországban. Ennyi confusio! Mi nem ismerünk hazánkban Szarmisegetusa és Ulpia nevű városokat, hanem igen is ezeknek romjain Gradiste nevű szerény oláh falut, melynek magyar neve Várhely.

Mit keres tehát e két név a mai városok között, de mi haszna is van annak, hogy 22 város nevét, még Herulanumot is, összeavadjunk. Hány daszkel van, a ki hírét sem hallotta Erculanumnak s a ki azt hiszi, mit szerző is, hogy Dimbovitia a város neve oda át a Kárpátokon. Ezeket tehát jó lélekkel ki kellett volna hagyni. De halljuk tovább.

Az 52-ik lapon Tierra, Statu, Ország, állam cím alatt, ezek után: „Azon ország, melyben mi lakunk, Erdélyországnak, Transilvania, Ardealunak neveztetik” szépen oda tehetett volna: „és egyik kiegészítő része Magyarország.” Azonban szerző úgy kerüli ezt a szót „Ungaria” hogy a világról meg nem említené, inkább Umbriát ír, csak „Ungaria” elő ne forduljon könyvében. Ennek a szakasznak a végén: „La Blasiu au tienutu romanii si adunari mari.” „Ba-

— egyenesen az olá szaladt s a bosszuálló ellenében oly erőfeszítéssel tanúsított, hogy később megtámadni se merték. De ennél érdekesebb példát ad közre szerzőnk. — Egyszer Londonban mutogattak egy disznót, mely egy elebe tett őre szerint az időt jelezni tudta s több betűből egy megadott nevet össze tudott rakni, — természetesen, mint a kutya s a kárári madarak, csak a dressirozó észrevehető jelei s mozgásai után.

Nézünk más példákat a házi állatok, — vagy az azokkal rokonfajúak köréből.

Hemming példákat tud s beszél, hogy a macskák a zárda csemegettyűt meghúzták, mert látták, hogy ily esetekben a szegények számára ételeket osztogatnak. Egy macska egy időben minden nap csemegetett az ajtón, hogy a szakácsot helyéről kiharangozza s a szegényeknek szánt ételt ellopassa. Egy kandur jól értette az ajtó-nyitogatás mesterségét, a mennyiben t. i. egy az ajtó mellett álló szekrényre ugrott, onnan előkérmeivel az ajtó kilincsére csipesszedett, hátsó körmeivel pedig addig rángatózott ott, míg az ajtó megnyílt. Egy macska tudta az órát, mikor a városból haza szokott menni s a laklót pár száz lépéssnyire folytonosan várógatta egy utcasar-kon. Egy macska, mely semmiképp se tarthette, hogy ő háborgassák, azon kéz felé nyult, melyről azt hívé, hogy nem akarja békében hagyni. Rosszul esett neki egyedül is lenni s ezért folytonosan követte urát, szeliden nyárgatva. Ha urala néhány napra eltávozott, többé az állatot nem lehetett látni, de rögtön visszatért ura megérkezésekor s élénken örvendezett. Ez a macska minden nap töltött egy pár órát vele

lázsfalván a románok nagy gyűléseket tartottak. Van is a 6—7 éves gyermekek gondja a balázsfalvi gyűlésekkel! Az 54-ik lapon: „Pamentulu” föld című 72-ik olvasmányban előszámlálja szerző azon országokat, melyekben leginkább románok laknak u. m. Ardealu sau Transilvania, Albania, Banatu, Besarabia, Bucovina, Istria, Marmatia seu Maramuresiu, Macedonia, Moldova, Romania, Tesalia, Tracia s összesen van 12 millió román a földön. Ezekre azt jegyezzük meg, hogy Banatu és Marmatia seu Maramuresia nevű országok nem léteznek a föld kerekén, hanem igenis Ungaria.

Szerző jól tudja, hogy Kővárvidéken, Szatmár, Bihar stb. megyékben is, azaz Magyarországon is laknak románok, de hát dacor román felfogás szerint Ungariát nem szokás emlegetni. Van egy bukaresti román földrajznak, melyben az van írva, hogy Galiczia fővárosa Budapest, csak azért, hogy Ungariát le ne írja az igazhitű dacoromán író. Persze ilyesmi a Dimbovitia mellett is ostobaság és notis est derisui. Pavel szamosujvári gr. kath. püspöknek Maramaros-megyében — in comitatu Maramuresiu — is számos hívei vannak, ez az A. B. C. ott is be lesz hozva a román iskolákba s így alkalmuk lesz a maramarosi gyermekeknek megtanulni, hogy ők Marmatia nevű románországnak laknak — tierie in care se afla romani.

Mi nem hisszük, hogy ez az A. B. C. Pável püspök kezében megfordult volna, de még Trefort ministerében sem. Azt is tudhatná szerző, hogy Moldova ma nem létezik, hanem Moldova és Muntenia ma „Románia” közös névvel nevezetnek. Hát azt nem tudja szerző, hogy ilyen sok ország-név nem 6—7 éves gyermekek számára való? Kicsoda az, a ki fának kenyér helyett követ adna? A mit a gyermek esze nem bír felfogni és megemészteni: az, kő és nem kenyér.

Ezt mondhatjuk a 12 millió románról is. nagyszám ez szt. atya, 6—7 éves gyermekeknek, elég azokat 11—30-ig számolni tudni. Ugyanezt mondhatjuk azon folyók neveiről is, melyek mellett románok laknak u. m. Dunarea, Tisa, Muresiulu, Oltulu, Somesiulu mare, Somesiulu micu, Tirnava mare si mica, Crisiulu, Arisiulu seretulu, Prutulu, Milcovulu, Moldova, Bisitrica, Dimbovitia stb. A „Milcovulu” nem ri mare — nagy folyó — hanem jóforma patak pl. a Lucz, Szász-Bégen és Vajda-Szt. Iván között. A szunyog nem tevé, még ha Romániában cizcizog is. A 76. 77-ik olvasmányban nem 6—7 éves gyermekek számára való. Szeretnők látni, hogyan magyarázná meg a szerző 6—7 éves gyermekeknek az erendő bűnbé esést, az özönvizet és Jézus Krisztus elővetelét. A Tempul, Jarma, Primavara, Vara és Somra, Nu fura, Nu minti, helyükön vannak, de Romulu, Traianu és Constantinu celu mare egy illik A. B. C.-be, mint veresolt a fekete nadrágra, 6—7 éves gyermekeknek nem taníthatunk dióhéjban világtörténelmet, földrajtot és 12 millió számokat. A példabeszédek rövidék, velősek, de nem 6—7 éves gyermekeknek való. A numerusok is kinaradhatók volna, ezeket má már más könyvekbe szoktunk leírni és nem így.

A ki nem restelte ösmertetésünket végig futni, beláthatta, hogy igazam volt, midőn azt mondtattuk, hogy ebben az A. B. C.-ben is titkos dacoromanismus az, a mi a figyelmes olvasót meglepi, de szelidebb alakban és kis

egyszínű kandurjával s a kolykeket is kölcsönösen ápolták. De la Croix azt beszéli egy macskáról, melyet a légszivattyú alá szoktak tenni, hogy az rögtön felfedezte a lyukát, hol a levegő kiáramlott s orrát rendszeren oda szokta dugni; de rögtön elvevő onnan, ha ismét levegővel tölték meg. Hogy Mariette francia pap macskája — írja szerzőnk — őt álmában megfojtotta volna, mert vendégei jelenlétében egyszer elvonta az adni szokott nyálank-falatoikat, — ezt nem lehet komolyan hinni s körülbelül helytelen magyarázatnak kell tartani.

A macskafajhoz tartozik a meleg tartományok rettenetes imponans alakja, az állatok királya: az oroszlán. Az oroszlán tanulókészségéről nem sok példa maradt fenn, mert a szeliditők legnagyobb része alig mehet annyira vele, hogy vad természetét leküzdhesse s különösen bámulandó merészességét szűkebb korlátok közé szorítsa. Erre úgy hiszem — olvasóink is tudnak példát — az ezelőtti években, midőn ép városunkban mutogattak egy pár oroszlánt. Egyébiránt az oroszlán nemeslelkűségéről sokat beszélnek a mondák, s még egy pár könyv is példákat mutogat. Meglehet, hogy van némi alapja a dolognak, — azonban — nézetünk szerint — rendes körülmények között nem sok való van benne. Igaz, hogy nem oly vér-szomjazó, mint a meleg égaj második, — de a kegyetlenségben első réme a vadonnak: a tigris; igaz, hogy ha fel nincsen háborítva s nem éhes, nem keresi az emberölés alkalmát, de hogy nemeslelkűsége valami nagyon magas fokra volna tökéletesíthető: azt egyáltalán nem igen vagyunk hajlandók elfogadni.

(Folyt. köv.)

tudatlansággal feleresztve. Ha júnk függne, mi ezt sem adnók a 6—7 éves gyermekek kezébe, hanem oda utasítók szerző, hogy tisztítsa meg könyvecskéjét a dacoromanismus-tól.

Igy, mint egyszerű falusi ember csak arra figyelmeztetjük szerzőt, hogy felelőssé váljon a román írók, midőn azt írják, hogy a Tisza mellett valami sok román lakik. Románok laknak a Mára, Kaszód, Iza, Ersa, Visó völgyeiben, de a Tiszát elperelők tőlük már régen az orosz atyafiak, ez ubbiakat a Beszterce, Szeret stbivel most plik a zsidó atyafiak. Különb szerzővel még találkoznak.

Apró puskatúz.

Az ember nem tehet róla, ha valamely uralkodó epidemia, dacára minden praervatívának, reá is elragd. De ha valakibe az a passio támadna; hogy az epidemiát, a nyben sinylük, másokra is átlantálja; ha a hióben szenvedő örömtől találna abban: hogy a szélyes kóranagyot másokba is beoltja, hisz ha ő ripacios arcu, mért kelljen másokat is ripaciosságtól megkímélni: ez a passio a vkes, mondhatni embertelen passiók közé tartozik. Az ilyen egy hajóban evez az, a ki valamely szellemi epidemiát, másokra is át iván plántálni; a ki valamely tévedést, babonávy szellemi aberratiót a társadalomban elterjeszteni igyekszik. Ily gondolatok ébredtek bennr, midőn egy könyv tartalmáról értesültünk, mely Lipcsében jelent meg német nyelven, melynek czíme: „Tanulmányok a szellemi világ körül.”

Az érdemes olvasó kérdeni fogja: itérdekelt minket egy Lipcsében megjelent könyv, mely pláne németül van írva? Két szempontból érdemi meg e könyv figyelmünket; eször azért, mert szerzője egy magyar delnő; Vay Adelmá — bárónő; másodsor azért, mert egy szellemi epidemiát tartalmaz, mely a magyar birodalom határain túl éppen úgy megfészelté magát, mint némely vidékeinken a diphtéria, melynek tünetmáival azért is jó megismerkednünk, hogy tudjuk mitől óvakodjunk.

A tisztelt bárónő tanulmányoknak izezi főljegyzéseit, pedig azok, a mint az oasó mindjárt meglátja, nem egyebet sugalmazoknál. A hanyag színész épen ily joggal nevezhetné a pathossal elszávolt jambusokat új tanulmányainak, a ki, ha annak a sugó lakban működő egyének nyelvét megütné a apos gutta, ott állana mint egy szobor néma és szózatlanul a publicum habórtájának kiébe. Iogyan jutott a sugalmazásokhoz, megtudjuk ha saját önvalomásait követjük. A bárónő vizatettségével viseltetett a magnetismus és mti-cismus iránt. Hanem 1865-ben magnetiur-rel ismerkedett meg, a ki azt nyilatkozta, ki róla, hogy nagy tehetséggel bír a szellemeg látásra s homlokáról kilátta, hogy a tiseit bárónő tökéletes lát- és író-közeg. Ugh-ezen évben erős görcsökbén szenvedvén, tából rávette magát a magnetikus írásra. Iig-vevé az írót kezébe, karja, mintha villasos folyamok által mozgattatott volna, rángásba jött s nagy olvasható betűkkel a következő avak lőnek papírra téve: „En vagyok a tés-szellemed — írj delejesen, az jót tesz, é-szen meg gyógyulsz 1867 rátko nézve gysz-év lesz, Napoleon bukása 1870.” Az első csodálkozva fogja észrevenni, hogy a sedáni erencsétlen ütközet csakugyan 1870-ben törtnt s csodálkozása még nagyobb lesz, ha meglátja; hogy a bárónő sógora csakugyan 1867-n halt meg. Az írás alatt legkisebb sejtése sem volt a mit írt, a beirt lapot kimerülő nyújtotta át férjének.

Ennél azonban még nagyobb dolgokatis hozott napfényre a bárónő magnetikus írta. Nem is lehet egyebet várni attól, a kinek ly nagy szellemek a sugalmazói, mint a nagy Biha, keresztelő Szt. János és Xaverius Szt. arencz. Ezek aztán mindenről értesítik a brit, ami a mindennapi gyakorló ember előtt a tik fátyolával van eltakarva. Hogy a sokból ok egyet említsünk: az emberi óhajások kő tartozik tudni, minő lényekkel vannak a p-néták benépesítve. Flammárium a híres t-mészettudós egy egész könyvet írt annak be-nyonyítására; hogy az égi testek lényekkel vanak benépesítve, hanem hogy minő alakus azt a természet törvényeiből nem tudta kiköve kezteni. A bárónő tultesz Flammáriumon, m-gához időzi őrszellemei közül egyiket vagy m-sikat s ezek aztán lerajzolják előtte az légitetek lakóit, hogy például Mercurius lakói mops-li-és macskaalakúak; s a hold lakóinak léle-zó szerve a főben van, a miért ez igen nagy a többi testrészekkel nem áll arányban.

Őrszellemeinek sugalmazásai folytán következő világnézetet alapítja meg a tisztebárónő. A mindenség az istentől való elszak-olás következtében vette eredetét, oly mód-

